

Kis Rebeka

joghallgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Elméleti-történeti Tagozatának tagozatvezetője

A rövid ellátási láncok hazai és uniós szabályozása, különös figyelemmel a bevásárlóközösségekre

I. Bevezetés

Az élelmiszerpiac globalizálódásával a kistermelők egyre inkább szorulnak ki a termelésből és kap helyet az ipari, avagy konvencionális mezőgazdaság, amelynek számos társadalmi és környezeti hátránya is van.¹ Erre nyújtanak megoldást a rövid ellátási láncok, amelyek megjelenési formája igencsak változatos. Tanulmányom középpontjában a kosár- avagy bevásárlóközösségek témája áll, amely mára egy hálózattá nőtte ki magát Magyarországon, és a fenntartható fejlődés lehetséges útját jelenti. A bevásárlóközösségek jogi szabályozása azonban figyelemmel azok eltérő struktúrájára, igencsak hiányos. Jelen tanulmány a hazai bevásárlóközösség mozgalom átfogó bemutatására, a rövid ellátási láncban történő elhelyezésére, továbbá jogi háttérének vizsgálatára törekszik. Meglátásom szerint elsőként érdemes a rövid ellátási láncok európai uniós, majd hazai szabályozásából kiindulni, és csupán ezt követően rátérni a bevásárlóközösség mozgalomra, hiszen utóbbi részét képezi az ellátási láncnak.

A téma aktualitását mi sem bizonyítja jobban, minthogy a geopolitikai helyzet és a különböző konfliktusok jelentős mértékben hozzájárulnak a mezőgazdasági termékek árának megemelkedéséhez, amely veszélyezteti az élelmiszerellátást. Az ukrán-orosz konfliktus megmutatta gazdasági következményeit, és azt, hogy milyen módon tudja veszélyeztetni a helyi és globális élelmiszer ellátó rendszerek megfelelő működését. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) Élelmészügyi és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) 2023-2032 közötti időszakra vonatkozó jelentéséből kiderül továbbá az is, hogy nemcsak a politikai helyzet, hanem egyéb tényezők is, így az infláció, az éghajlatváltozás és a különböző állat- és növénybetegségek is befolyásolják az ellátást a globalizált élelmiszerpiacon.² Szükség van tehát alternatív megoldásokra, amelyek a helyi termelők bevonásával támogatják a gazdaságot (akár lokálisan, akár regionálisan),

¹ Kaczk Károly – Miklósné Varga Anita – Troján Szabolcs: A helyi termelői piacok és a termelők helyzete a rövid élelmiszer-ellátási láncokban. *Gazdaság és társadalom* 2022/2. sz. 26. o.

² OECD-FAO: Agricultural Outlook 2023-2032. The Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/07/oecd-fao-agricultural-outlook-2023-2032_859ba0e2/08801ab7-en.pdf (2025. 04. 25.).

és önellátást biztosítanak egy meghatározott szintig. Ennek lehet egy megvalósulási formája a bevásárlóközösségek hálózata.

II. Jogi háttér

A jogi szabályozás áttekintéséhez a kezdetekhez kell visszanyúlni. Az Európai Unió vidékfejlesztési politikájának 2014-2020 közötti időszakában kerültek előtérbe a helyi termékeket érintő intézkedések. Többek között olyan uniós prioritásokat fogalmaztak meg, mint az innovatív agrártechnológiák és fenntartható erdőgazdálkodás támogatása, az élelmiszer-ellátási lánc megszervezése és a szegénység csökkentése. Ezek mindegyike kapcsolódik valamilyen formában a helyi termékekhez. Az pedig, hogy miként lehet ezeket érvényre juttatni, tagállami hatáskörbe tartozik.³ A Vidékfejlesztési Program egyik prioritásként megfogalmazott élelmiszer-ellátási lánc megszervezés sarkalatos pontja a rövid ellátási láncok támogatása. Erre azért indokolt nagy hangsúlyt fektetni, hiszen a kistermelők, a nem konvencionális gazdálkodást folytató gazdák nehezebb helyzetben vannak a nagyobb gazdaságokkal szemben.⁴

A rövid ellátási lánc első, uniós szinten is általánosan elfogadott definiálására először az Európai Parlament és a Tanács az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztés Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról és az 1698/2005/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 1305/2013/EU rendeletében (a továbbiakban: az Európai Parlament és a Tanács 1305/2013/EU rendelete) került sor. A rendelet célja a fenntartható fejlődés a vidéki területek vonatkozásában, amelynek elengedhetetlen elemei olyan tényezők, mint a fiatal gazdák, mezőgazdasági kisüzemek. A rendelet fogalommeghatározása szerint a helyi gazdasági fejlesztés, kooperáció, továbbá a termelők, fogyasztók és feldolgozók közötti szoros földrajzi és társadalmi kapcsolatok iránt elkötelezett, korlátozott számú szereplő által alkotott ellátási láncot nevezzük rövid ellátási láncnak.⁵ A rendelet megalkotását követően – a fogyasztói magatartás fokozatos megváltozásával – egyre inkább előtérbe került a fenntartható élelmezés és a helyi termelők szerepe az élelmiszer-ellátásban. A fogyasztói magatartás megváltozásán olyan szempontok figyelembevételét értjük, mint a helyi termékek preferálása az importált termékekkel szemben, vagy a hagyományos előállítási módok választása a feldolgozott élelmiszerek helyett. Az előbbi tendenciáknak köszönhetően az Európai Bizottság két olyan programot is elindított, amelyek célja az európai agrár-élelmiszeripari rendszer versenyképességének és fenntarthatóságának javítása volt,

³ *Szegedyné Fricz Ágnes*: A vidékfejlesztést támogató helyi termékek fogyasztói szempontú vizsgálata. Doktori értekezés. Gödöllő, 2020. 19-22. o.

⁴ *Salamonné Máté Andrea*: Helyi termékek, termelői piacok szerepe napjainkban. Szakdolgozat. Zalaegerszeg, 2016. 15.o.

⁵ 1305/2013 (EU) rendelete az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztés Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásokról és az 1698/2005/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről [HL 2013 L 347].

ennek pedig elengedhetetlen eszköze a rövid ellátási láncok ösztönzése (*Strenght2Food*, valamint a *SMARTCHAIN*).⁶

Az Európai Unió környezetpolitikája szempontjából fordulópontot jelent az Európai Zöld Megállapodás (2020), amelynek alapját az éghajlatpolitika képezi, és célja a klímasemlegesség 2050-re.⁷ Habár a megállapodás elsősorban éghajlatpolitikára vonatkozó stratégiákat tartalmaz, a klímasemlegesség megvalósításához hozzájárul a dolgozat témája szempontjából is releváns „Termelőtől a fogyasztóig” stratégia. A stratégia célja egyrészt az élelmiszerpazarlás, valamint az egyes növényvédő szerek használatának csökkentése, másrészt a megfelelő mennyiségű élelmiszer biztosítása észszerű áron (figyelembe véve a környezeti hatásokat), továbbá a fellépés az élelmiszer-csalás ellen.⁸

A fentiek alapján elmondható, hogy a rövid ellátási láncok népszerűsítésében az Európai Uniónak jelentős szerepe van. Rendeletei és egyéb jogi szabályozásai révén hozzájárul ahhoz, hogy egy mindenekelőtt fenntartható és környezetbarát élelmiszerellátó rendszer jöheszen létre, amely alkalmas akár a válsághelyzetekben is a megfelelő ellátás biztosítására. Többek között ennek is köszönhető, hogy hazánkban is egyre inkább bővül a bevásárlóközösségek száma.

III. Bevásárlóközösségek mint a rövid ellátási lánc szereplői

III.1. A bevásárlóközösségek mozgalom

A bevásárlóközösség modell hazánkban nagy népszerűségnek örvend. Ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy ma már csekélyebb lakosságszámú településeken is működnek bevásárlóközösségek. Ha a szakirodalmi megközelítést nézzük, akkor a bevásárlóközösségek a rövid ellátási lánc elemeiként ragadhatóak meg, míg saját magukra, mint a gazdaság- és közösségfejlesztés eszközeire tekintenek.⁹ A bevásárlóközösségek (és a rövid ellátási láncok) egyre növekvő népszerűségének oka a válság. Jelenleg a gazdasági, társadalmi és politikai válság tünetei egyre inkább megjelennek, amelyek nem csupán hazai vagy uniós, hanem globális szinten is jelentkeznek. Így vélekedett Rapkay Bence, Illés Sándor és Stárics Roland a 2013-ban megjelent tanulmányukban.¹⁰ Ez a megállapítás véleményem szerint jelenleg is, 11 évvel később megállja a

⁶ The European Food Information Council: Short food supply chains: reconnecting producers and costumers. The European Food Council. <https://www.eufic.org/en/food-production/article/short-food-supply-chains-reconnecting-producers-and-consumers> (2025. 04. 25.).

⁷ *Kurcsik Nóra – Mibáldy Zsombor – Tóth András József*: Az Európai Zöld Megállapodás (*EU Green Deal*) bemutatása. Körforgásos Gazdaság és Környezetvédelem. 2021/4. sz. 2-3. o.

⁸ Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A „termelőtől a fogyasztóig” stratégia a méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszerért. Brüsszel, 2020.05.20.

⁹ *Kápolnai Zsombor – Nagyné Dr. Molnár Melinda*: A bevásárló közösség fogalmi megközelítése Magyarországon. *Studia Mundi-Economica* 2020/1. sz. 26. o.

¹⁰ *Rapkay Bence – Illés Sándor – Stárics Roland*: A helyi gazdaságfejlesztés egyes gondolati előzményei és következményei. *Földrajzi Közlemények* 2013/1. sz. 28. o.

helyét, azzal kiegészítve, hogy az ökológiai problémák okozta válságtünetek sem hanyagolhatóak el. Kimerülni látszanak az erőforrások és azok a lehetőségek, amelyek fejlődést biztosítottak az utóbbi évtizedekben, évszázadokban.

E helyzetekben természetesen felértékelődik a helyi gazdaság és a helyi gazdaságfejlesztés gondolata,¹¹ és rávilágítanak az önellátás és a rövid ellátási láncok fontosságára. Ez utóbbit jól reprezentálja az is, hogy jelenleg az Európai Unió vidékfejlesztési politikájában is központi szerepet tölt be, valamint hazánkban is vannak ilyen fejlesztésekre irányuló törekvések. Ez utóbbiak közül emelném ki például a konyhafejlesztésre irányuló beruházásokat, amelynek egyik alapköve a közétkeztetés helyi termékekre épülő megszervezése. E beruházásokat olyan forrásokból lehetséges megvalósítani, mint a Vidékfejlesztési Program.¹² A közétkeztetés rövid ellátási láncon keresztül történő megvalósítása, habár Kujáni Katalin 2015-ös előadásában még egy lehetséges megoldásként szerepel, azonban elmondható, hogy ez egy sikeres elképzelés volt, ugyanis a közétkeztetési tárgyú közbeszerzések tekintetében alkalmazandó eljárások sajátos szabályairól szóló 676/2020. (XII.28.) számú kormányrendelet 4. § (2) bekezdése értelmében a közétkeztetési szolgáltatást nyújtó gazdasági szereplők vonatkozásában kötelező előírás, hogy a „2023. január 1-jétől legalább a beszerzett termékek összértékének 80 százaléka a közétkeztetési rövid ellátási láncban beszerzett termékekből, illetve a helyi élelmiszer termékekből származik.” Megemlítendő továbbá a helyi termelői piacokon történő árusítás élelmiszer-biztonsági feltételeiről szóló 51/2012. (VI.8.) számú VM rendelet (a továbbiakban: 51/2012. (VI.8.) sz. rendelet), amely szabályozásával lényegesen egyszerűbbé tette a helyi piacokon történő értékesítést.¹³ A szabályozás uniós mintát követ, az Európai Parlament és a Tanács élelmiszer-higiéniáról szóló 852/2004/EK rendelete tartalmazza azokat az alapvető követelményeket, amelyek hazánkra is irányadóak, és átültetésük pedig megvalósult a fent hivatkozott 51/2012. (VI.8.) sz. rendeletben.¹⁴ Véleményem szerint ennek is köszönhető az, hogy a termelői piacokon történő értékesítés jelenleg is egy meghatározó értékesítési forma hazánkban.¹⁵

A bevásárlóközösség definiálása nem egyszerű feladat. Ennek oka az is lehet, hogy többféle irányból lehet megközelíteni. Egy azonban mindegyik megközelítés esetén biztos fogalmi elem: a bevásárlóközösségek a rövid ellátási láncokhoz kapcsolódnak. A szervezetek eredetileg az Egyesült

¹¹ Rapkay – Illés – Stárics: i. m. 29. o.

¹² Kujáni Katalin: Hogyan működik a rövid ellátási lánc Magyarországon? Országos nyári szakmai konferencia 2015. <https://docplayer.hu/6673081-Hogyan-mukodik-a-rovid-ellatasi-lanc-magyarorszagon.html> (2025. 04. 25.).

¹³ Benedek Zsófia – Balogh Pál Géza – Baráth Lajos – Fertő Imre – Lajos Veronika – Orbán Éva – Szabó G. Gábor – Nemes Gusztáv: Kistermelői sikerek a Covid-19 járvány első hullámában: a személyesség szerepe az értékesítésben. Statisztikai Szemle 2020/12. sz. 1400. o.

¹⁴ 51/2012. (VI.8.) számú VM rendelet 1. §: „E rendelet előírásait a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény szerinti helyi termelői piac (a továbbiakban: helyi termelői piac) létesítése és üzemeltetése során kell alkalmazni.”

¹⁵ Csikné Mácsai Éva – Lehotá József: Mezőgazdasági termelők értékesítési csatornaválasztási döntéseinek vizsgálata, különös tekintettel a közvetlen értékesítésre. Gazdálkodás 2013/5. sz. 451-452. o.

Államokból indultak,¹⁶ megjelenésük hazánkban a kétezres évekre datálható, civil kezdeményezés(ek)nek köszönhetően.¹⁷ Jelenleg a kosárközösség mozgalom a honlapján tartja nyilván a hazánkban működő bevásárlóközösségeket,¹⁸ amelynél látható, hogy számuk egyre inkább növekszik, és nem csupán hazánk nagyvárosaiban, hanem a kisebb településeken is szép számmal találhatunk ilyen civil szerveződések. A bevásárló közösségek a helyi termékek helyi fogyasztókhoz való eljuttatására szerveződnek szerte az országban. A termelők, a vásárlók és egy önkéntes csapat együtt, közösségben szervezi meg az élelmiszerek eljuttatását a termelőtől a vásárlóig. Ekként definiálja magát a bevásárlóközösség mozgalom, amely meglátásom szerint a legszabatosabb definíció, hiszen magába foglal minden olyan elemet, amely jellemző egy ilyen szerveződésre. Gyűjtőfogalom, hiszen a gyakorlatban már számos olyan tevékenységet jelent, amelyet a szakirodalom a bevásárlóközösségek közé sorol.¹⁹ Ha jogi szempontból nézzük a bevásárlóközösségeket, akkor elmondható, hogy többségben valamilyen civil szervezet (vagy egyházközség) keretein belül működnek.²⁰ Ezek a civil szervezetek többféle célból szerveződtek, ilyen fontos cél lehet például a helyi gazdálkodás erősítése, szolidáris gazdaság elősegítése vagy az élelmiszer pazarlás csökkentése. Az élelmiszerellátási láncolat szinte minden szintjén található olyan megoldás, szervezet vagy közösség, amely igyekszik e célokat megvalósítani. A bevásárlóközösségek ebben az értelemben a helyi termelők által előállított termékek gyártásához és értékesítéséhez való hozzájárulást jelentik, lerövidítve az ellátási láncot. Egy platformon keresztül kötik össze a tudatos vásárlók igényeit a termelők rendelkezésre álló helyi termékeivel. Mind termelői, mind pedig fogyasztói oldalról előnyös módja az élelmiszerellátási lánc lerövidítésének. Termelői oldalról megjelenik az, hogy a termelőnek nem szükséges termelői piacokon árulnia termékeit, hanem előre megrendelt mennyiségű árut adhat el a megrendelőknél, ezáltal biztosra tervezheti a bevételét. Ráadásul kiépíthet ezáltal egy állandó vásárlói kört (bevásárlóközösség tagjai), amely a biztos megélhetéshez járul hozzá. A fogyasztók oldaláról megemlíteném a biztonságos és egészséges élelmiszert, amely az ipari méretű gazdaságok működése mellett ma már egy fontos szempont, továbbá azt is, hogy vásárlásával hozzájárul a helyi gazdák, termelők működéséhez azáltal, hogy tőlük vásárol elérhető áron friss termékeket. Ha nem csupán a klasszikus termelő és fogyasztó oldalról vizsgáljuk ezeket a közösségeket, akkor szembetűnő a környezetre gyakorolt hatás is, hiszen egyrészt az ellátási lánc lerövidülésével a szállítás okozta környezetszennyezést minimalizálni lehet, továbbá a csomagolóanyagok okozta pazarlás is csökkenthető. Megemlíteném

¹⁶ Huszka Péter – Keller Veronika: Civil szervezetek Magyarországon az élelmiszer-pazarlás ellen. Civil Szemle 2024/4.sz. 37. o.

¹⁷ Kápolnai – Nagyné: i. m. 26-29. o.

¹⁸ Hálózat. Bevásárló Közösségek. <https://kosarkozosseg.hu/halozat/> (2025. 04. 26.).

¹⁹ Bevásárló közösségek. <https://kosarkozosseg.hu/> (2025. 04. 26.).

²⁰ Kápolnai – Nagyné: i. m. 31. o.

még a közösségre gyakorolt hatást is, hiszen a cél közös: igény az egészséges ételmiszerre, az egészséges táplálkozásra és elkötelezettség a fenntarthatóság iránt.²¹

III.2. A bevásárlóközösségek jogi szabályozása Magyarországon

A bevásárlóközösségek jogi helyzete és szabályozása hazánkban számos kérdést vethet fel. Fontos elsősorban meghatározni, hogy miként minősülnek ezek a szervezetek. Ehhez a vásárokról, a piacokról, és a bevásárló központokról szóló 55/2009. (III.13.) számú Kormányrendelet (a továbbiakban: 55/2009. (III.13.) Kormányrendelet) nyújt iránymutatást. A hivatkozott kormányrendelet 1. § (1) bekezdésében rögzíti hatályát, amely *„a Magyarország területén rendezett, illetve tartott vásárokra, piacokra és üzemeltetett bevásárlóközpontokra, valamint a vásárokon, a piacokon és a bevásárlóközpontokban folytatott kereskedelmi tevékenységre terjed ki.”* Nem tartozik tehát hatálya alá a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló kormányrendelet szerint közterületen a húsvéti, adventi, karácsonyi és szilveszteri ünnepeken, valamint évente egy alkalommal, kizárólag az adott ünnepen és az azt megelőző 20 napon folytatott kereskedelmi tevékenység.²²

Az tehát egyértelműen megállapítható, hogy a bevásárlóközösségek ez utóbbi kategóriába, illetve az 55/2009. (III.13.) kormányrendelet 1. § (2) bekezdés b) pontja szerinti alkalmi (ünnepi) vásár kategóriába sem sorolhatóak.²³ Ezen túl lényegében már a bevásárlóközösség szervezete az, amely meghatározza jogi hovatartozását. A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény 2. § 5a. pontjában meghatározza a helyi termelői piac fogalmát. Ez alapján *„a helyi termelői piac olyan piac, ahol a kistermelő a piac fekvése szerinti vármegyében, vagy a piac 40 km-es körzetében, vagy Budapesten fekvő piac esetében az ország területén bárhol működő gazdaságából származó mezőgazdasági-, illetve élelmiszeripari termékét értékesíti.”*²⁴ Tehát ha a termelő termékei a piac (jelen esetben átadóhely) 40 km-es körzetében fekvő gazdaságából származnak, akkor rá a helyi termelőkre irányadó – és meglátásom szerint enyhébb – szabályok vonatkoznak. Ellenkező esetben a vásári, piaci és vásárcsarnoki árusítás közegészségügyi szabályairól szóló 59/1999. (XI.26.) számú EüM rendelet (a továbbiakban: 59/1999. (XI.26.) sz. rendelet) szabályai az irányadóak, amelyet – ahogy azt az elnevezése is mutatja – a vásárokról, a piacokról és a bevásárlóközpontokról szóló kormányrendelet szerinti vásár, piac és

²¹ Huszka – Keller: i. m. 38. o.

²² 55/2009. (III.13.) számú kormányrendelet 1. § (1) bekezdés: *„E rendelet hatálya a Magyarország területén rendezett, illetve tartott vásárokra, piacokra és üzemeltetett bevásárlóközpontokra, valamint a vásárokon, a piacokon és a bevásárlóközpontokban folytatott kereskedelmi tevékenységre terjed ki. Nem tartozik e rendelet hatálya alá a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló kormányrendelet szerint közterületen a húsvéti, adventi, karácsonyi és szilveszteri ünnepeken, valamint évente egy alkalommal, kizárólag az adott ünnepen és az azt megelőző 20 napon folytatott kereskedelmi tevékenység.”*

²³ 55/2009. (III.13.) számú kormányrendelet 1. § (2) bekezdés b) pont: *„alkalmi (ünnepi) vásár: ünnepekhez, rendezvényekhez, eseményekhez kapcsolódó alkalmiszertű- legfeljebb 20 napig, indokolt esetben 30 napig tartható- vásár.”*

²⁴ A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény 2. § (5a) bekezdés: *„helyi termelői piac: olyan piac, ahol a kistermelő a piac fekvése szerinti vármegyében, vagy a piac 40 km-es körzetében, vagy Budapesten fekvő piac esetében az ország területén bárhol működő gazdaságából származó mezőgazdasági-, illetve élelmiszeripari termékét értékesíti.”*

bevásárlóközpont üzemeltetése (és természetesen létesítése) során kell alkalmazni. Megjegyzendő, hogy a rendelet továbbra is tartalmaz előírásokat²⁵ a helyi termelői piacra vonatkozóan, ám megengedő, diszpozitív jelleggel, azaz bizonyos szabályokat nem szükséges alkalmazni a kereskedelem ezen formája esetén.

Mivel azonban a helyi termékek árusítása és forgalmazása a bevásárlóközösségek fő profilja, ezért azon az állásponton vagyok, hogy a helyi termelői piacokra vonatkozó szabályozás(ok) lehetnek az irányadóak. A kérdéses joganyag a fentebb már hivatkozott 51/2012. (VI.8.) sz. rendelet a helyi termelői piacokon történő árusítás élelmiszer-biztonsági feltételeiről. A rendelet összhangban az uniós szabályokkal²⁶ meghatározza a helyi termelői piacokon történő árusítás szabályait. Többek között előírja, hogy nem szükséges külön tisztító, illetve fertőtlenítő berendezést biztosítani, amennyiben az élelmiszer-vállalkozó a munkaeszközök tisztítását nem a forgalomba hozatal helyszínén végzi, amennyiben az értékesítés jellegéből adódóan a munkaeszközök tisztítása nem szükséges a forgalomba hozatal helyszínén.²⁷ Mindezen megengedő rendelkezések álláspontom szerint hozzájárulnak ahhoz, hogy a termelők számára megkönnyítsék az értékesítést. Az értékesítés körülményeinek pozitív irányba történő megváltozása pedig ahhoz vezet, hogy az egyre népszerűbbé válik. Ezt támasztja alá Kacz Károly, Miklósné Varga Anita és Torján Szabolcs 2022-es kutatása,²⁸ amelyben a szerzők megfogalmazzák, hogy a termelői piacok meghatározó szerepet töltenek be hazánkban, 2012 óta számuk évről évre emelkedik.²⁹ A helyi termelői piacok kérdése mellett hangsúlyozandó, hogy a jogalkotó a kistermelők értékesítésére vonatkozó szabályokat is alkotott a kis mennyiségű, helyi és marginális élelmiszer-előállítás és értékesítés higiéniai feltételeiről szóló 60/2023. (XI.15.) AM rendeletben (a továbbiakban: 60/2023. (XI.15.) AM rendelet). A rendelet hatálya többek között kiterjed a kistermelői tevékenység keretében végzett élelmiszer-termelésre, -előállításra és -értékesítésre.³⁰ Elsősorban szükséges definiálni azt, hogy ki minősül kistermelőnek. A rendelet két kategóriába sorolja a kistermelőket. Az első kategóriába az a kistermelő tartozik, aki kis mennyiségű, saját maga által megtermelt alapterméket, illetve összegyűjtött vadon termő alapterméket értékesít, továbbá a kistermelő élelmiszer-előállítást és élelmiszer-értékesítést végezhet a megtermelt alaptermékből, illetve összegyűjtött vadon termő

²⁵ 59/1999. (XI.26.) számú EüM rendelet 1. § (1a) bekezdés: „Az 1. § (4) bekezdését, a 2. §-t, a 3. § (1) és (2) bekezdését, a 4. § (1) és (2) bekezdését, az 5. §-t, a 6. § (2) bekezdését, a 8–14. §-t, a 15. § (2) bekezdését, a 16–19. §-t, a 20. § (5) bekezdését, valamint a 21. §-t nem kell alkalmazni a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény szerinti helyi termelői piac tekintetében.”

²⁶ Különösen az Európai Parlament és a Tanács élelmiszer-higiéniairól szóló 852/2004/EK rendelete.

²⁷ 51/2012. (VI.8.) számú VM rendelet 2. § a) bekezdés: „a 852/2004/EK rendelet II. melléklet III. fejezet (2) bekezdés c) pontjával összhangban nem szükséges külön tisztító, illetve fertőtlenítő berendezést biztosítani, amennyiben az élelmiszer-vállalkozó a munkaeszközök és -berendezések tisztítását és fertőtlenítését nem a forgalomba hozatal helyszínén végzi, feltéve, hogy az értékesítés jellegéből adódóan a munkaeszközök tisztítása és fertőtlenítése a forgalomba hozatal helyszínén nem válhat szükségessé.”

²⁸ Kacz – Miklósné Varga – Torján: i. m. 26. o.

²⁹ Kacz – Miklósné Varga – Torján: i. m. 33. o.

³⁰ 60/2023. (XI.15.) számú AM rendelet 1. § (1) bekezdés a): „E rendeletet kell alkalmazni: a kistermelői tevékenység keretében végzett élelmiszer-termelésre, -előállításra és -értékesítésre.”

alaptermékből, valamint az adott élelmiszer előállításához szükséges egyéb olyan vásárolt összetevőből, amelynek kistermelő általi megtermelése észszerűen nem elvárható. A második kategóriába tartozó kistermelő a rendelet 3. mellékletében meghatározott kis mennyiségben saját maga által megtermelt alapterméket vagy a saját maga által megtermelt alaptermékből előállított és hazai előállítású, vásárolt alaptermékből, valamint egyéb vásárolt összetevőből élelmiszer-előállítását és értékesítését végezheti.³¹ A bevásárlóközösségek szempontjából releváns szabályozás a kistermelő értékesítési helyére vonatkozó 5. § (1) ad) pont, amely szerint a kistermelő a kistermelői élelmiszert átadóponthon értékesítheti. Ezt követően az átadóponthon történő értékesítésre vonatkozó szabályozást érdemes megvizsgálni. A rendelet előírja, hogy átadóponthon hűtést igénylő élelmiszert kizárólag akkor lehet értékesíteni, ha a végső fogyasztónak történő átadásig a hűtés folyamatosan biztosítva van. A hűtést nem igénylő élelmiszerek vonatkozásában az előírást azt tartalmazza, hogy a szállítás, tárolás és értékesítés során a megfelelő hőmérsékleten, a szennyeződésektől védve kell tartani az élelmiszert. A rendelet tartalmaz még rendelkezéseket az élelmiszer-adományozás és az élelmiszer-biztonság vonatkozásában, továbbá nyomkövethetőségi követelményeket is.³²

A közvetlen értékesítés ezen módja a fentiek alapján hazánkban szabályozott. A szabályozás azonban nem feltétlen hiánytalan, hiszen az általam ismertetett szabályok a helyi termelői piacokra vonatkoznak, nem pedig a bevásárlóközösségekre, azonban meglátásom szerint e jogszabályok alá vonhatóak az egyes bevásárlóközösségek. Mindazonáltal az utóbbi években jelentősen megnövekedett a számuk, a hálózat egyre inkább bővül hazánkban, ami ahhoz vezet, hogy indokoltá teszi a jogi szabályozást. A téma aktualitását mutatja az is, hogy az Európai Unió 2023-2027-es időszakra szóló közös agrárpolitikája kiemelten foglalkozik a méltányos és környezetbarát termeléssel mint agrár-élelmiszeripari céllal.³³

IV. Összegzés

A rövid ellátási láncok – és azon belül a bevásárlóközösségek – szerepe az utóbbi években felértékelődött mind társadalmi, gazdasági, mind pedig fenntarthatósági szempontból. Ahogyan a kutatásom során részletesen bemutattam, ezek a kezdeményezések válaszreakciót jelentenek a globalizált élelmiszerpiac kihívásaira, valamint a kistermelők kiszorulására az ipari mezőgazdasági

³¹ Nemzeti Agrárgazdasági Kamara: Megjelent a kis mennyiségű, helyi és marginális élelmiszer-előállítás és értékesítés higiéniai feltételeiről szóló rendelet. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/jogszabalyok/235-jogszabalyi-osszefoglalo/106544-megjelent-a-kis-mennyisegu-helyi-es-marginalis-elelmiszer-elallitas-es-ertekezes-higieniai-felteteleirrol-szolo-rendelet> (2025. 05. 01.).

³² 60/2023. (XI.15.) számú AM rendelet 5. § (6)-(8) bekezdés, 19-20. §.

³³ Magyarország Kormánya: Magyarország KAP stratégiai terve, 2023-2027. Magyarország Kormánya <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/0/0e/0ec/0ec4a4b0ea4a1f5a0c98ef633503faab726809e0.pdf> (2025. 05. 02.).

struktúrából. A közvetlen, termelők és fogyasztók közötti kapcsolat elősegíti az átláthatóságot, a bizalmat és a helyi gazdaság megerősítését – mindez pedig a fenntartható fejlődés alapkövét képezi. Az Európai Unió vidékfejlesztési politikájának, valamint a Zöld Megállapodás keretében megfogalmazott célkitűzéseknek köszönhetően a rövid ellátási láncok egyre hangsúlyosabb szerepet kapnak.

E ponton fontos hangsúlyozni, hogy a bevásárlóközösségek – bár civil kezdeményezésként indultak – mára az élelmiszer önrendelkezés és a regionális gazdaságfejlesztés potenciális pilléréivé váltak. Ahogy az a tanulmány során is felmerült, jogi szabályozásuk meghatározása nem olyan egyszerű feladat, hiszen a közösségek eltérő módon szerveződnek és működnek. Felvetődik a kérdés, hogy amennyiben kialakítunk egységes szabályozást, tudnának-e működni a közösségek a jelenlegi formájukban? Vajon nem lenne-e visszatartó erő az, ha szigorú szabályok közé szorítjuk ezeket a civil kezdeményezéseket? Hiszen a cél az, hogy az ilyesfajta helyi törekvéseket népszerűsítsük osztársadalmi szinten. Véleményem szerint amennyiben azt a megoldást látjuk jónak, hogy szükséges a jogi szabályozás, akkor elsősorban az a feladatunk, hogy találjunk egy egységes definíciót a bevásárlóközösségekre, amely kategóriába valamennyi ilyen szerveződés beilleszthető. Ennek oka az, hogy egységes kategória esetén már egyszerűbb alkalmazni a különböző élelmiszerbiztonsági és higiéniai szabályokat. Ezeknek az esetlegesen alkalmazandó szabályoknak a felderítésére jelen tanulmányomban tettem kísérletet. Habár a bevásárlóközösségek szabályozása mind uniós, mind tagállami szinten hazánkban hiányos, kutatásom alapján úgy vélem, hogy a fenntartható jövő megvalósítása érdekében és az élelmiszerbiztonsági problémák megoldására ezek alkalmasnak bizonyulhatnak. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az utóbbi időben bővült a hálózat, és ma már kisebb településeken is találkozhatunk egy-egy ilyen közösséggel, azaz a társadalom is nyitott az alternatív megoldásokra.